

Radosław Kaleta

Uniwersytet Warszawski, Polska

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6892-9332>

e-mail: rkaleta@uw.edu.pl

Ігар Капылоў, Алена Лапцёнак, Наталля Паляшчук, аўтар ідэі праекта Уладзімір Гусакоў. 2024. *Белару- ская мова ад А да Я*. Мінск: Беларуская навука. 167 с.

*Не, я не супраць розных іншых моў,
Але мне роднай смак заўсёды мілы.
І я – падданы беларускіх слоў,
Тых, да якіх радзіма прычасціла.
Навум Гальпяровіч*

[Капылоў, Лапцёнак, Паляшчук 2024: 125]

Instytut Językoznawstwa Narodowej Akademii Nauk ma na celu zachowanie języka białoruskiego i jego popularyzację w społeczeństwie i dlatego wydał książkę *Беларуская мова ад А да Я* (pol. *Język białoruski od A do Z*) autorstwa dyrektora Instytutu Ihara Капылоўа oraz jego współpracowników: Aleny Łapcionak i Natalli Palaszczuk, choć pomysłodawcą wydania był przewodniczący prezydium Narodowej Akademii Nauk Białorusi Uładzimir Husakou, który napisał przedmowę. Recenzentami książki byli znani językoznawcy białoruscy – Alaksandr Bułyka oraz Siarhiej Ważnik. Książkę opracowano w ramach projektu *Państwowy język białoruski w kontekście bezpieczeństwa narodowego Republiki Białorusi* pod naukowym kierownictwem wspomnianego już Ihara Капылоўа.

Jak dowiadujemy się ze wstępu, książkę w przystępnej i popularno-naukowej formie przedstawia główne wydarzenia z historii rozwoju języka białoruskiego, jego cechy szczególne, ważne zabytki piśmiennictwa oraz współczesne wydania leksykograficzne. Dodatkowo cytowane są ciekawe wypowiedzi poetów oraz pisarzy białoruskich dotyczące umiłowania języka ojczystego (jednym z przykładów jest umieszczone wyżej motto). Prezentowana jest charakterystyczna oryginalna leksyka białoruska oraz porzekadła oddające białoruski koloryt lokalny. Książka jest pełna ilustracji i zdjęć, które przedstawiają

zabytki piśmiennictwa białoruskiego w celu ich spopularyzowania. Pokazane są także współczesne gramatyki i słowniki oraz charakterystyczne ornamenty białoruskie. Rozdziały książki są tak zaplanowane, że rozpoczyna je kolejna litera alfabetu białoruskiego i następnie tematyka, która zaczyna się na tę literę, np. *б – Біблія, г – гукі беларускай мовы*.

Jest to wydanie uniwersalne, gdyż nie koncentruje się na jednym wybranym zagadnieniu językowym. Autorzy starali się podać jak najwięcej informacji o języku białoruskim i bardzo szeroko odpowiedzieć na pytanie, czym i jaki jest ten język. Pragnęli udowodnić, że język białoruski należy do najstarszych języków słowiańskich razem z polskim, słoweńskim, chorwackim, czeskim i innymi językami słowiańskimi. Jest to język dawnych plemion białoruskich (Dregowiczów, Radymiczów i Krywiczów), które zamieszkiwały terytorium współczesnej Białorusi. Jest to język narodowy, język twórczości ustnej, baśni, legend, kołysanek przekazywanych z pokolenia na pokolenie, przysłów i porzekadeł. Jest to język, w którym była napisana pierwsza konstytucja Białorusi – XVI-wieczne statuty litewskie, kroniki białoruskie oraz pierwsze w świecie Słowian wschodnich przekłady Pisma Świętego Francyska Skaryny (1517 r.). Czytelnik może zapoznać się z historią (s. 6–8), jak zmieniały się i nazywały litery np. w XI, XV, XVI, XVII w., jak pisano w czasach Skaryny, jak wyglądały litery w Statutach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jest to wyjątkowa okazja do zapoznania się z dawną cyrylicą, która bardzo różni się od współczesnej.

W książce jest także linia czasu zaczynająca się od 1229 r. – daty jednego z pierwszych dokumentów księcia Mscisława Dawydawicza, który w imieniu Smoleńska, Witebska i Połocka zawarł traktat z Rygą i Wybrzeżem Gotlandzkim, w którym znalazły odzwierciedlenie charakterystyczne cechy języka białoruskiego (s. 6). Ta linia czasu pokazuje, jak zmieniał się język białoruski aż do czasów współczesnych, kiedy wykorzystywana jest sztuczna inteligencja do badań nad językiem oraz do nauki języka, co podkreślane jest także w przedmowie.

Na s. 10–15 podano dość szczegółową informację o przekładach Biblii na język białoruski dla różnych wyznań chrześcijańskich, zarówno dla dorosłych, jak i w wariacie dla dzieci (w sumie ponad 20 przekładów). W 2017 r. – z okazji 500-lecia drukarstwa białoruskiego, czyli druku pierwszych ksiąg (Psałterza i Księgi Hioba) Francyska Skaryny – wydano po białorusku prawosławny przekład Nowego Testamentu, nad którym pracowano 25 lat (s. 12). Z tej samej okazji ukazał się także pierwszy, oficjalny katolicki przekład Nowego Testamentu, nad którym pracowano od 2002 r. i który zawiera ciekawe dodatki w postaci map, słowniczka biblijnego oraz tabel (s. 14). W obu przypadkach pokazano nie tylko okładki wydań, lecz także ilustracje fragmentów przekładów Ewangelii. Na uznanie zasługuje zaprezentowanie przekładów dotyczących różnych wyznań, co jest też naturalne ze

względem na to, że na Białorusi mieszka największa liczba małżeństw (rodzin) mieszanych prawosławno-katolickich. Szkoda jedynie, że w takim wydaniu wspomniano tylko o przekładach dla dzieci i ich nie zaprezentowano na ilustracjach, a przecież dzieci i młodzież są jednymi z ważniejszych adresatów omawianej książki.

Wydanie zawiera wiele ciekawych faktów, np. odpowiedź na pytanie, ile obecnie jest słów w języku białoruskim. Mimo że nie można dokładnie odpowiedzieć na to pytanie, istnieją opinie, że takich słów istnieje nie mniej niż pół miliona w języku literackim i dialektach. W obecnych czasach powstają nowe słowa, co pozwala wysnuwać tezę, że słów w białoruszczyźnie może być nawet około miliona, czyli dwa razy więcej [Kapyłoў 2025]. Czytelnik otrzyma także informację, w jaki sposób powstają nowe słowa, a inne się starzeją i wychodzą z użytku, czym różnią się gwary zachodniej i wschodniej Białorusi. Wydanie pokazuje, jak można dowiedzieć się o pochodzeniu imion, nazw wsi i miast, planet i gwiazdozbiorów. Prezentowane są typowo białoruskie słowa, jak np. *буслянка* (*buslanka*, s. 11) na określenia gniazda bociana (brus. *бусел* / *busieł*), żargony i slang młodzieżowy (tylko trzy przykłady): *краш* = асоба, якая падабаецца, *цубік* = малады чалавек, які не падабаецца, *чыліць* = адпачываць, расслабляцца (s. 49), europeizmu (zapożyczenia leksykalne z różnych języków – z polskiego np. *вяндліна*, *млын*, s. 40), warianty charakterystyczne dla białoruszczyzny (np. *кацяня* i *кацянё*, s. 21), a także wykrzykniki w języku białoruskim (s. 20). Omawiane są też zagadnienia takie, jak: metafory, neologizmy, frazeologizmy, terminologia, eufemizmy, etymologia. Dodatkowo czytelnik może się zapoznać ze zdjęciami i opisami słowników (np. historycznych, dialektologicznych, toponimicznych, nazw własnych, wyrazów obcojęzycznych, leksyki bezekwiwalentowej, trudności w języku białoruskim, dwujęzycznych białorusko-rosyjskich i białorusko-chińskich (niestety nie wspomniano o polsko-białoruskim [zob. Wołkawa, Awiława 2004]), opisowych, tematycznych, frazeologicznych, etymologicznych, gramatycznych, ortograficznych, akcentu w języku białoruskim, języka Kupały i Kołasa, Iwana Nasowicza).

Książka prezentuje też zasady gramatyczne różniące się od języka rosyjskiego, np. po liczebnikach 2, 3, 4 używa się przymiotników i rzeczowników w mianowniku, np. *два кемлівыя браты* (*dwa kiemliwija braty*), rekcja czasownika *дзякаваць*, *прабачыць каму*, *хварэць на што* (*хварэць на грып* a nie **грыпам*), oraz zasady ortograficzne dotyczące np. pisowni u krótkiego (*ŭ*), które doczekało się 2003 r. swego pomnika w formie zegara słonecznego (s. 114). Ukazano też białoruski język migowy, nie tylko w wariantie literackim, lecz także dialektalnym i w regionalnych odmianach białoruszczyzny. Dodatkowo czytelnik może się zapoznać z podstawowymi zasadami fonetycznymi (s. 24) oraz trudnymi przypadkami wymowy słów i ich używania,

np. *вусы* (por. ros. *усы*), *зала пасяджэнняў* (a nie **паседжанняў*). Inne omawiane tematy to: części mowy, stopniowanie przymiotników, elektroniczna gramatyczna baza języka białoruskiego z 2021 r. (której publikacja w formacie papierowym wymagałaby 50–66 tomów dużego formatu, s. 160), pokrewieństwo języków, interferencja białorusko-rosyjska, interpunkcja, paleografia, kitaby białoruskie napisane w języku starobiałoruskim pismem arabskim, języki sztuczne, etykieta językowa, ustawa o zasadach ortografii i interpunkcji białoruskiej oraz językowa mieszanka białorusko-rosyjska („trasianka”). Wydanie informuje jak ją traktować (s. 106). „Trasianka” jest zjawiskiem pozytywnym, jeśli jest etapem pośrednim do oswojenia literackiej białoruszczyzny, i negatywnym jeśli jest etapem końcowym, na którym użytkownik języka się zatrzymuje (warto tu zauważyć, że te uwagi dotyczą Białorusinów rosyjskojęzycznych) [Kapyloŭ 2025].

Z ciekawostek podano także informację o elementarzach białoruskich – pierwszy na terytorium Białorusi (niedaleko Orszy) ukazał się w 1631 r. (s. 11 i 17) i dotyczył nauki języka cerkiewnosłowiańskiego. Popularna nazwa to *буквар* (*bukwar*) od dawnych nazw drugiej (б = b) i trzeciej (в = w) litery cyrylicy – *буки* (*buki*) i *ведзі* (*wiedzi*). Wiele takich wydań publikowano pod nazwą *лемантар* (*lemantar*), co znaczą *элементарны* (*elementarny*). W 1906 r. w Petersburgu ukazał się *Беларускі лемантар або Першая навука чытання* – pierwszy elementarz w języku białoruskim (choć nie wspomina się, że wpierw wyszedł on w wersji łacinką jako *Biełaruski lementar abo Pierszaja nawuka czytańnia* [Ivanoŭski 1906], a dopiero później cyrylicą), a po nim *Першае чытанне для дзетак беларусаў* [Cjotka 1906] Alaizy Paszkiewicz, pseudonim Ciotka (s. 11), które kosztowało wówczas 6 kopiejek (tu z kolei jest już informacja o wydaniu łacinką i cyrylicą, s. 18). Wspomniany jest także bukwar Anatola Kłyški z 1969 r., na którym wychowały się pokolenia Białorusinów [zob. Kłyška 1969], oraz współczesny bukwar z 2021 (s. 19). Informacja jest skrótowa, gdyż nie jest możliwe opisanie wszystkiego. Nie ma żadnej wzmianki o elementarzu Siarhieja Paŭłoviča dla nauczania domowego¹ [zob. Paŭłovič 1937] wydanego w Wilnie w 1937 r. w cenie „50 hrošaŭ”. Czytelnik nie dowie się także o wydaniach zagranicznych, np. o elementarzu Apolonii Radkiewicz wydanym w 1946 r. w Ratyzbonie [zob. Radkevič 1946] czy elementarzu dla szkół i nauczania domowego Jazepa Hładkiego wydanym w Nowym Jorku w 1964 r. [zob. H.J. 1964], zeskanowanego w 2002 przez białoruskiego blogera Uładzimira Katkouskiego [zob. Košał’ 2012: 3] i uwspółcześnionego i wydanego w Mińsku w 2012 r. przez Alaksandra Koszała [Košał’ 2012].

¹ Wydanie z mottem Janki Kupały: *Vučysia, niaboža! / Vučeńnie pamoža / Zmahacca z niadolaj...*

Zaledwie kilka zdań poświęcono gramatyce języka białoruskiego z 1918 r. autorstwa Bronisława Taraszkiewicza (s. 94) [zob. Taraškiëwič 1918] i nie wspomniano w ogóle o innych wydaniach tego okresu, np. gramatyce Antona Łuckiewicza z 1916 r. [zob. Łuckiewič 1916], o publikacji *Jak prawilna pisać pa biełarusku* [zob. Łuckiewič 1917], o gramatyce Balasłaua Paczobki z 1918 r. [zob. Pačobka 1918], o wydaniu *Biełaruski prawapis* z 1918 r. autorstwa Antona Łuckiewicza i Jana Stankiewicza [zob. Łuckiewič, Stankiewič 1918] czy broszurze *Prosty sposab stacca u karotkim časie hramatnym* Rudolfa Abichta i Jana Stankiewicza z 1918 r. [zob. Abicht, Stankiewič 1918]. O reformie ortografii jest króciutka wzmianka na s. 106, że się odbyła i że na jej podstawie wydano w 1934 r. *Праваніс беларускай мовы*. Wśród zaprezentowanych wydań Instytutu Językoznawstwa zabrakło współczesnej wydanej właśnie tam pozycji pt. *Жыццёвы лёс Браніслава Тарашкевіча (1892–1938)* [zob. Rusak (red.) 2023].

Z okazji 95-lecia Instytutu Językoznawstwa Narodowej Akademii Nauk Białorusi (NANB) pokazano poczet jego dyrektorów oraz wydania przygotowane przez pracowników. Ta część jest ciekawa, daje szansę zapoznać się z wybranym dorobkiem Instytutu (nie wszystkie publikacje zaprezentowano). Na pewno te treści (s. 100 i nast.) bardziej zainteresują naukowców, nauczycieli i kandydatów na studia doktoranckie niż młodzież szkolną. Bibliografia załączona do omawianej książki zawiera 105 pozycji, ale wszystkie to publikacje w języku białoruskim i rosyjskim (brak publikacji w językach kongresowych i językach krajów sąsiadujących, np. polskim, ukraińskim, litewskim), z czego literatura przedmiotu dotyczy wydań starszych i nowych z lat 1953–2024.

Jak podkreślono w przedmowie, wydanie jest wyjątkowe, bo krok po kroku prowadzi czytelnika po tajemnicach języka białoruskiego oraz nauki na jego temat – jest swoistą podróżą językową. Omawiane wydanie przypomina encyklopedię o języku białoruskim, ale nie stricte naukową, tylko popularno-naukową, mającą na celu popularyzację tematyki w sposób ciekawy i współczesny dla szerokiego grona odbiorców. Takie podejście zakłada selekcję tematów, gdyż inaczej książka musiałaby mieć znacznie więcej stron lub tomów. Ihar Kapyłou promował omawianą książkę w internecie w Radiu Kultura w audycji *Дыялогі пра культуру* [zob. Kapyloŭ 2025] i zapowiedział, że pierwsze wydanie książki natchnęło jej autorów do kontynuowania pracy i przygotowania serii wydawniczej.

Mimo niewątpliwych walorów samego pomysłu na książkę i ciekawych poruszonych tematów nie sposób nie poruszyć kwestii, które można by uzupełnić. Z braków należy wymienić: zdawkowe omówienie gramatyki B. Taraszkiewicza z 1918 r. (nie wspomniano o sześciu wydaniach gramatyki B. Taraszkiewicza) oraz tzw. reformy ortografii białoruskiej z 1933 r.

O ile dobrze jest opracowana część o dawnej historii białoruszczyzny i jej zabytków – np. przekład Biblii F. Skaryny z 1517 r., Statut Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1588 (nie wiadomo, czemu na s. 56–57 zabrakło wzmianki o Statucie z 1529 r. i 1566 r.), gramatyka Ławrentija Zyzanija z 1596 r., gramatyka Melecjusza Smotryckiego z 1619 r. – o tyle zabrakło informacji o nowszej historii, np. o XIX-wiecznej gramatyce Pauła Szpileuskiego [zob. Špilevskij 1843], o gramatykach z lat 1916–1918, gazetach „Nasza Dola”, „Nasza Niwa”, elementarzach wydanych poza Białorusią). Ominięcie słownika polsko-białoruskiego z 2004 r. [Wołkawa, Awiława 2004] (II wyd. z 2005 r.), wydanego przecież przez Instytut Językoznawstwa NANB, także budzi zdziwienie w kontekście prezentacji innych słowników dwujęzycznych, jak białorusko-rosyjskich i białorusko-chińskiego, oraz faktu, że redaktor słownika prof. Hienadź Cyhun zmarł w 2024 r., więc można by przy okazji prezentacji słownika napisać także kilka zdań o Jego dorobku. Wśród wydań Instytutu zabrakło pisma „Беларуская лінгвістыка”, co dodatkowo wzmacniałoby przekaz, że białoruszczyzna może być językiem nauki jak wszystkie inne języki, zgodnie z cytatem Kandrata Krapiwy przytaczanym w książce („Граматычны лад нашай мовы настолькі дасканалы, што дае магчымасць пабудаваць любую фразу, выказаць любую думку”, s. 65).

Dobrze, że znalazła się informacja o nowej elektronicznej bazie gramatycznej języka białoruskiego, ale szkoda, że zabrakło informacji o korpusach białoruskich (mimo że N-korpus został bardzo okrojony) i innych ciekawych narzędziach językowych (jak konwenter fonetyczny, sprawdzanie pisowni) [zob. *Belaruski N-korpus*]. Brakuje tego przy opisach współczesnych przekładów Biblii na język białoruski, gdzie można by wspomnieć o korpusie biblijnym [zob. *Biblijny korpus*], oraz przy opisie słownika Iwana Nasowicza (s. 82), gdzie można by wspomnieć o jego elektronicznej wersji [zob. Nasovič 1870]. Humanistyka cyfrowa to obecnie jeden z priorytetowych kierunków naukowych i warto by pokazać osiągnięcia dotyczące białoruszczyzny także w tym kontekście. Brakuje także informacji dla obcokrajowców, którzy przecież interesują się językiem białoruskim i warto by było popularyzować białoruszczyznę za granicą. W książce nie ma odniesień do osiągnięć białorusistyki zagranicznej (np. niemieckiej, węgierskiej, ukraińskiej, angielskiej, polskiej), tekstów naukowych i twórczości pisarzy wydanych poza Białorusią. Daje to wrażenie hermetyczności, jak gdyby o języku, literaturze i kulturze Białorusi mówiło się tylko w granicach politycznych republiki. Usprawiedliwienia można szukać w tym, że wydanie to zostało przygotowane na Białorusi głównie dla rosyjskojęzycznych Białorusinów, żeby im pokazać dorobek języka narodowego oraz – co bardzo ważne – by zachować ten dorobek na przyszłość w niełatwych warunkach dominacji kultury rosyjskiej i języka rosyjskiego. To zachowanie spuścizny poprzez popularyzację niewątpliwie jest krokiem

w dobrym kierunku. Wydanie Instytutu Językoznawstwa w zamierzeniu miało pokazywać dorobek tej instytucji a nie „konkurencji”. Dobrym pomysłem było wydanie dużego nakładu (2 tys. egz.) w formie popularnej, obrazkowej encyklopedii, która poprzez skrótowe podawanie niektórych informacji oraz wiele ciekawych ilustracji i zdjęć zachęca do obcowania z tą książką i przyswajania zawartych w niej wiadomości, co jest ważne szczególnie w perspektywie myślenia o młodym pokoleniu Białorusinów.

References

- Abicht Rudolf, Stankiewicz Jan. 1918. *Prosty sposab stacca u karotkim časie hramatnym*. Breslau: drukam wydaŭ dr. F. Pribač.
- Belaruski N-korpus [Беларускі N-корпус] [online] <https://bnkorporus.info/> [29.01.2025].
- Biblijny korpus [Біблійны корпус] [online] <https://biblija.bnkorporus.info/> [29.01.2025].
- Cjotka. 1906. *Peršae čytanne dla dzetak belarusaj*. Pečjarburh: Zahljane soncè i ŭ našè vakoncè [Цётка. 1906. *Першае чытанне для дзетак беларусаў*. Пеца́рбург: Загля́не сонца́ і ў нашэ́ ваконца́].
- H.J. 1964. *LEMANTAR dla školaŭ chatniaha navučańnia = ЛЕМАНТАР для школаў і хатняга навуча́ння для школаў і хатняга навуча́ння*. New York: Zaranka.
- Ivanoŭski Vaclaŭ (?). 1906. *Biełaruski lementar abo Pierszaja nawuka čytańnia*. Piciarburh: Zahlanie sonce i ŭ nasze wakonce.
- Kapyloŭ Ihar, Lapcėnak Alena, Paljaščuk Natallja, aŭtar idėi praekta Uladzimir Husakoŭ. 2024. *Belaruskaja tova ad A da Ja*. Minsk: Belaruskaja navuka [Капылоў Ігар, Лапцёнак Алена, Паляшчук Наталля, аўтар ідэі праекта Уладзімір Гусакоў. 2024. *Беларуская мова ад А да Я*. Мінск: Беларуская навука].
- Kapyloŭ Ihar. 2025. *Belaruskaja tova ad A da Ja*. Radyė Kul'tura. *Dyjalohi pra kul'turu* [Капылоў Ігар. 2025. *Беларуская мова ад А да Я*. Радыё Культура. *Дыялогі пра культуру*] <https://www.youtube.com/watch?v=Kg2iGKqKh18> [29.01.2025].
- Kłyška Anatol'. 1969. *Bukvar*. Minsk: Narodnaja asveta [Клышка Анатоль. 1969. *Буквар*. Мінск: Народная асвета].
- Košaľ Aljaksandr. 2012. *J.H. LEMANTAR dla školaŭ chatniaha navučańnia = LEMANTAR dla školaŭ i hatnjaha navučan'nja dla školaŭ i hatnjaha navučan'nja*. New York 1964. Miensk: Zaranka [Кошаль Аляксандр. 2012. *Ј.Н. LEMANTAR dla školaŭ chatniaha navučańnia = ЛЕМАНТАР для школаў і хатняга навуча́ння для школаў і хатняга навуча́ння*. New York 1964. Miensk: Zaranka].
- Łuckiewicz Anton. (1916). *Biełaruskaja hramatyka pawodtuŭ lekcij, čytanych na Biełaruskich Wučyiel'skich Kursach u Wilni ŭ 1915–1916 h.h. Čaść I. Fonetyka i etymologija*. Wilnia. U: Hermann Bieder, Karl Gutschmidt (red.). 2017. *Studia Slavica Oldenburgensia* 28. 1–2.
- Łuckiewicz Anton. 1917. *Jak prawilna pisać pa biełarusku*, Wilnia: Drukarnia M. Kuchty.
- Łuckiewicz Anton, Stankiewicz Jan. 1918. *Biełaruski prawapis*. Wydańnie Biełaruskaha Kamitėtu. Wilnia: Drukarnia M. Kuchty.
- Nosovič Ivan". 1870. *Slovar' bělorusskago narėčija*. Sanktpeterburg": Otd-nie Rus. jaz. i slovesnosti Imp. Akad. Nauk" [Носовичъ Иванъ. 1870. *Словарь бѣлорусскаго нарѣчія*. Санктпетербургъ: Отд-ніе Рус. яз. и словесности Импер. Акад. Наукъ]. [online] <https://belarus.github.io/Slouniki-Nasovic/index.html> [29.01.2025].
- Pačobka Balasłaŭ. 1918. *Hramatyka biełaruskaj mowy*. Wilnia: Drukarnia Homan.
- Paŭlovič Siarhieŭ. 1937. *ZASIEŬKI. Biełaruski lementar dla chatniaha navučańnia. Z mnohim malunkami mastakoj – U. Paŭlukoŭskaha, J. Drazdoviča i M. Vasileŭskaha*. Vilnia: wydańnie biełaruskaha vydaviečtva Biełpres.

- Radkevič Apalėnija. 1946. *Belaruski lemantar*. Rėhensburh: b. v. [Радкевіч Апалёнія. 1946. *Беларускі лемантар*. Рэгенсбург: б. в.].
- Rusak Valjancina (rėd.). 2023. *Žyścėvy lėš Branislava Taraškeviča (1892–1938)*. Minsk: Belaruskaja navuka [Русак Валянціна (рэд.). 2023. *Жыццёвы лёс Браніслава Тарашкевіча (1892–1938)*. Мінск: Беларуская навука].
- Taraškiėwič Branisłau. 1918. *Biėlaruskaja hramatyka dla škol*. Wydańnie Biėlaruskaha Kamitėtu. Wilnia: Drukarnia M. Kuchty.
- Špilevskij Pavel. 1843. *Kratkaja grammatika belorusskogo narečija*. Rukopis' [Шпилевский Павел. 1843. *Краткая грамматика белорусского наречия*. Рукопись].
- Wołkawa Jauhieńnia, Awisława Walancina. (2004). *Słownik polsko-białoruski: ponad 40 000 haseł*. Red. Hienadź Sychun. Mińsk: Biėlaruskaja encykłapiedyja [Волкава Яаўгення, Авілава Валянціна. (2004). *Польско-беларускі слоўнік: звыш 40 000 слоў*. Рэд. Генадзь Цыхун. Мінск: Беларуская энцыклапедыя].